

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
In the Name of Allah, the Compassionate the Merciful

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر الصطفیٰ

آموزش ارتباطی ضرب‌المثل‌های فارسی

طراحی آموزشی
محمد سعیدنیا

مؤلفان
محمد سعیدنیا
محبوبه باقری
زهرا تهوری

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی و پژوهشی، درگرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد. «جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

با مقدمه احمد صفار مقدم

ضرب‌المثل‌ها به‌عنوان عبارات‌های کوتاهی که یک حقیقت یا درس اخلاقی را بیان می‌کنند، نقش مهمی در آموزش زبان به‌عنوان بخشی از کسب دانش فرهنگی، درک استعاری و توانش ارتباطی زبان‌آموزان دارند. همچنین زبان‌شناسان معتقدند که استفاده از ضرب‌المثل‌ها در آموزش زبان برای توانایی زبان‌آموزان در برقراری ارتباط مؤثر مهم است.

با توجه به اهمیت ضرب‌المثل‌ها در آموزش زبان و از سوی دیگر با توجه به افزایش غیرفارسی‌زبانان علاقه‌مند به یادگیری زبان فارسی و همچنین افزایش مراکز و مؤسسات آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، نیاز به منبع مفید آموزشی ضرب‌المثل‌های زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان کاملاً ضروری به نظر می‌رسد؛ چرا که یادگیری ضرب‌المثل‌ها توانش ارتباطی فارسی‌آموزان را افزایش می‌دهد و برای برقراری ارتباطی معنادار و موفقیت‌آمیز ضروری است.

کتابی که پیش رو دارید، در قالب یک طرح پژوهشی و با مشارکت فارسی‌آموزان با هدف و انگیزه آموزش ضرب‌المثل‌ها به فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان با رویکرد ارتباطی تألیف شده است.

بخش درسنامه‌ای دارای بیست درس و شامل چهار ضرب‌المثل به شکل زیر است:

۱. در هر درس دو ضرب‌المثل بیان شده است؛

۲. بخش اول داستانکی متناسب با موضوع ضرب‌المثل بیان شده که ضرب‌المثل هم در آن به کار رفته است؛

۳. دوگفت و گو متناسب با ضرب‌المثل بیان شده است؛

۴. ژرف ساخت و داستان اصلی ضرب‌المثل به شکل متن خواندن همراه با تمرین‌های متنوع مهارت خواندن

ارائه شده است؛

۵. پیام و کاربرد آن ضرب‌المثل ذکر شده است.

پس از پایان بیست درس، ده ضرب‌المثل پربسامد دیگر در قالب گفت و گو و ذکر پیام و کاربردها آموزش داده شده است. همچنین در بخش دیگری از کتاب جدولی از ضرب‌المثل‌ها به همراه ضرب‌المثل‌های مشابه آن‌ها ذکر شده است.

به‌طور خلاصه ویژگی‌های اصلی این کتاب را می‌توان این‌گونه برشمرد:

۱. کاربردی و مورد نیاز بودن کتاب برای فارسی‌آموزان؛

۲. در نظر گرفتن ضرب‌المثل‌های پربسامد و مهم از منظر زبان‌آموزان و مدرسان؛

۳. آموزش ضرب‌المثل‌ها در چارچوب روش ارتباطی؛

۴. تدریس بخشی از درسنامه در بیش از شش مرکز زبانی و انجام اصطلاحات طرح درسی با توجه به بازخوردگیری انجام شده از زبان‌آموزان؛
۵. پژوهش میدانی به صورت برخط و حضوری.

احمد صفار مقدم

فهرست

- ۹ مقدمه
- ۱۱ بیان مسأله
- ۲۳ درس اول: آش نخورده و دهان سوخته / مار گزیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد
- ۳۳ درس دوم: دسته گل به آب دادن / از این ستون به آن ستون فرج است
- ۴۳ درس سوم: آشپز که دو تا شد، آش یا شور می شود یا بی نمک / از تو حرکت، از خدا برکت
- ۵۳ درس چهارم: یک دست صدا ندارد / عجله کار شیطان است
- ۶۳ درس پنجم: پایت را از گلیمت درازتر نکن / سحرخیز باش تا کامروا شوی
- ۷۳ درس ششم: جوجه را آخر پاییز می شمارند / هر که بامش بیش، برفش بیشتر
- ۸۳ درس هفتم: از هردست بدهی، از همان دست می گیری / از آب گل آلود ماهی گرفتن
- ۹۳ درس هشتم: زخم زبان بدتر از زخم شمشیر است / چاه کن همیشه ته چاه است
- ۱۰۳ درس نهم: شتر دیدی ندیدی / آستین نو بخور پلو
- ۱۱۳ درس دهم: یک کلاغ چهل کلاغ / هرچه کنی به خود کنی
- ۱۲۳ درس یازدهم: نوشدارو پس از مرگ سهراب / نابرده رنج، گنج میسر نمی شود
- ۱۳۳ درس دوازدهم: مرغش یک پا دارد / کوه به کوه نمی رسد آدم به آدم می رسد
- ۱۴۳ درس سیزدهم: دل به دل راه دارد / بشنو و باور نکن
- ۱۵۳ درس چهاردهم: کفگیر به ته دیگ خورد / آبشان از یک جوی نمی رود
- ۱۶۳ درس پانزدهم: از دماغ فیل افتاده / دوستی خاله خرسه
- ۱۷۳ درس شانزدهم: خواهی نشوی رسوا، هم رنگ جماعت شو / باد آورده را باد می برد
- ۱۸۳ درس هفدهم: زبان سرخ سرسبز می دهد بر باد / نرود میخ آهنین در سنگ
- ۱۹۳ درس هجدهم: کار از محکم کاری عیب نمی کند / تا کور شود هر آن که نتواند دید
- ۲۰۳ درس نوزدهم: هرچیز که خوار آید، روزی به کار آید / اول چاه را بکن بعد منار را بدزد
- ۲۱۳ درس بیستم: استخوان لای زخم گذاشتن / با یک تیر، دو نشان زدن

- ضرب المثل های دیگر _____ ۲۲۳
۱. آب در هاون کوبیدن (مشابه: شمشیر به سنگ زدن) _____ ۲۲۴
۲. سنگ بزرگ نشانه نزدن است _____ ۲۲۵
۳. آمد ابرویش را درست کند، چشمش را هم کور کرد _____ ۲۲۶
۴. خودش را نخود هر آش می کند _____ ۲۲۷
۵. دیوار موش دارد موش هم گوش دارد _____ ۲۲۸
۶. با یک دست نمی شود دو هندوانه برداشت _____ ۲۲۹
۷. کوزه گر از کوزه شکسته آب می خورد _____ ۲۳۰
۸. حساب حساب است کاکا برادر _____ ۲۳۱
۹. حقیقت تلخ است _____ ۲۳۲
۱۰. ماهی را هر وقت از آب بگیری تازه است _____ ۲۳۳
- روش پژوهش _____ ۲۳۵
- کتابنامه _____ ۲۵۵

مقدمه

ضرب‌المثل، آیینۀ فرهنگ و تمدن یک کشور است که در ابعاد مختلف در بردارنده مفاهیم عالی است. ضرب‌المثل در زندگی ما جاری است و بیان‌کننده ابعاد مختلف فردی و اجتماعی، دینی و مذهبی، اخلاقی، اقتصادی و... می‌باشد. استفاده از واژه قرآن به‌طور مستقیم در ضرب‌المثل‌ها برای مثال (قرآن خوان باید قرآن دان باشد) همچنین استفاده از احادیث مانند: مؤمن آیینۀ مؤمن است (ترجمه حدیث المؤمن مرآت المؤمن) بیان‌گر آن است که ضرب‌المثل‌ها یکی از مهم‌ترین داشته‌های ادبی و میراث‌گرانسنگ گذشتگان و محملی قابل اتکا برای ترویج فرهنگ ایرانی - اسلامی برای نسل‌های جدید فارسی زبان و علاقه‌مند به زبان فارسی است.

کتاب حاضر، حاصل تلاش مؤلفان و همکاری عزیزانی است که در به ثمر رسیدن آن نقش آفرینی کردند. تشکر می‌کنیم از استادان ارجمند جناب آقای دکتر زهرا عباسی ناظر علمی اثر و آقایان دکتر احمد صفارمقدم و دکتر حسن ذوالفقاری مشاوران علمی و آقای سید رضا باقریان موحد که ویراستاری اثر را انجام دادند. همچنین سپاس از مدرسان گرامی آموزش زبان فارسی خانم‌ها: یاسمن آرام، طاهره عبداللهی پارسا، دکتر شهزاده مختاری، فاطمه صلواتی زاده، زهره کلانتری، معصومه کرمانی و آقایان: محمدحسین طالعی، محمد جعفری و محمدجواد اکبرپور که در جمع‌آوری داده‌ها، اجرای کلاسی و اعلام بازخورد کلاسی قبول زحمت کردند.

در پایان از همکاران معاونت محترم پژوهش دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ به‌ویژه از آقایان دکتر محمد دادفر و آقای دکتر ابازرهاشمی قدردانی می‌کنیم.

گروه مؤلفان